

vagy elmulasztott lépésünknek lehetnek nem várt következményei. Ha viszont nem lépünk és arra várunk, hogy a helyzet valahogy majd csak megoldódik, akkor annak a veszélye is fennáll, hogy még rosszabb helyzetbe jutunk. Eluralkodik a kaosz, és egyházunk vezetése kieshet a képzeletbeli nyeregből. Ugyanis az a szervezet, legyen az egyház vagy bármi, amely nem tudja betartatni a saját törvényeit, elveszti létjogosultságát.

Amit itt felvázoltam, természetesen mind az emberi ész mérlegelése. Nem tudhatjuk Isten tervét, s azt sem, miként oldja majd meg felvidéki egyháztestünk jövőjét. Ígérete szerint – s a történelem is ezt bizonyítja: ő minden napon velünk van a világ végétéig (Mt 28,20).

Cs. Molnár János

(*Seje János Egyetem, Református Teológiai Kar – Komárom*)

Magyar református egyházi jövőkép

Kösziklán épitem fel egyházamat, és a pokol kapui sem fogják diadalmaskodni rajta (Mt 16,18) – tanította a Názáreti. De azt sehol nem ígérte meg, hogy ez az egyház magyar lesz, és református.

Egy kis demográfia

2012 júliusában „pozitív” módon jelentette a Központi Statisztikai Hivatal: „csökkent a népesség fogyása”. Az év első öt hónapjában közel 37 000 gyermek született. Alig valamivel több, mint 56 000 halt meg. A 9,9 milliós népességből félévi 20 000, évi 40 000 fogyással még „bírjuk” – valameddig.

Az 1941. évi népszámlálási adatok alapján közel 2,3 millió református egyházztaggal számoltunk. Egyházi becsléseink sokáig tartották a 2,1 milliót. A 2001. évi népszámlálás 1,6 millió, magát „reformátusnak vallót” talált nekünk az országban. Amikor végignézttem a statisztika korosztályonkénti elemzését, kiderült, hogy (akkor) a 60 éven felüli népességben való arányunk alapján 1,8 millió felett lennénk. A 15 év alatti korosztályt felsorozva, 1,1 millió lenne a lélekszámunk. Másként fogalmazva: „lassan kihál” az 1,8 milliós magyar reformátusság. Megszületik, és felnő a helyére az 1,1 milliós magyarországi magyar reformátusság.

Elgondolkoztató lehetett volna, hogy belső nyilvántartásunk a 4 egyházkerület, a 27 egyházmegye, a bő 1200 egyházközség alig több, mint 600 000 református lelket tartott nyilván az 1,6 milliós magyar református népességből, közülük mintegy választó egyházztagot. 2002 és 2008 között bő 50 000 „tűnt el” ebből a 350 000-ból. Nem volt sem háború, sem pestis, sem kolera. Volt rendszerváltás (rendszerváltás?). Újjászerveződött a magyar református iskolarendszer. Újjászerveződött a hittanoktatás rendje is.

A számok, a „tényszámok” tudomásom szerint senkit nem „ráztak meg”. A „jeges zuhany”-hatás is elmaradt. Riskó János közelmúltban megjelent nagyszerű tanulmányát¹ leszámítva elméletileg senki nem foglalkozott vele. A *Coetus* sem, a *Collegium Doctororum* sem. A fentebb írottak alapján feltételezhető, hogy a 2001-es adatokhoz képest jelentős visszaesés várható. Nem akarok vészmadár lenni, de ha valakinek valahol egyszer az eszébe jut, hogy az egyházak támogatási mértékét a népszámlálási adatok-

¹ Riskó János: A 2011. népszámlálás adatai elé. In: *Theológiai Szemle* 2012/1,19 skk.

hoz igazítsa..., és ezt a mondatot be sem fejezem. Egy valamiben ugyanakkor teljesen egyetérthetünk. „Újjászületni” csak az tud, csak az fog, aki legalább egyszer már megszületett.

Missziói tartalékok

A történelmi egyházak „utánpótlását” demográfiai helyzetük határozta, határozza meg. A „neoprotestáns”, illetve az újabb alapítású „kisegyházak” számára a saját demográfiai helyzetük csak másodlagos. Döntő fontosságú a személyes döntés – saját „testi gyermekeik” számára is –, illetve a missziójuk eszközeivel megszólítottak serege.

Az ökumenikus gondolkozás nem engedi, vagy inkább fékezi, hogy a más réttjén kaszáljunk, vagy a más tavában halásszunk. A 2001. évi népszámlálás eloszlatná (eloszlathatta volna) ilyen irányú aggályainkat. Kereken 2,5 millió honfitársunk (1,2 + 1,3) vagy úgy felelt a vallási hovatartozás kérdésére, hogy nem tartozik valláshoz, felekezethez, vagypedig úgy, hogy nem nyilatkozott. Ez egyszerű matematikával minden negyedik polgárt jelentette.

Az az 1 millió, aki magát reformátusnak vallotta, de mi magunk nem tartottuk nyilván, a hagyományos „belmisszió” eszközeivel lenne elérhető. Ez a második 2,5 millió újszerű módon a „belső misszió” módszereivel lenne megközelíthető.

Ehhez azonban mi... Mondandóm írása közben számtalan jelző jutott eszembe, hogy milyenek vagyunk. Ami leírható lenne, nem volna kifejező. Ami kifejező lenne, azt illetlenség lenne leírni. Egészítsük ki a mondatot, pótoljuk a jelzőt a legjobb belátásunk szerint!

Évekkel ezelőtt olvastam a Wuppertalban működő Johanneum – Evangelistenschule intézetébe toborzó szöveget. Megigérttem magamnak, hogy ide el kellene mennem. Még nem jutottam el. Semmit nem hallottam az iskoláról, tanáiról, egykori vagy mostani diákjairól, sem elméleti, sem gyakorlati oldalról.

Túlzás lenne, ha azt mondanám: egyetlen magyar református gyülekezet sem végez „bel-” és „belső” missziót. De az is túlzás lenne, ha azt állítanám: Európa, de legalább a Kárpát-medence beiratkozhatna hozzánk missziót tanulni. A „bezzeg a más felekezetek” kezdetű mondat is félrevezető lenne. Többségük saját „eredményességével” legalább annyira elégedetlen, mint mi a saját eredménytelenségünkkel.

Néhány további ponton kísérleljünk meg seperni a magunk portáján. Ha tudnám a megoldást, nem rejténém véka alá. Magam is csak keresem. Tegyük hát együtt!

Hit(tan)oktatás és konfirmáció

Mi kellene hozzá? Elsősorban gyermek. A megkereszteltek 32–34%-a jár hittanóra-ra. Nem hivatalos, eseti statisztikák szerint az újszülöttek felét keresztelik meg. Rendszerváltás előtt 80% fölött volt ez az arányszám! Vagyis: a református háttér-gyökerű családoknak az egyhatodánál járunk.

Kellene továbbá jól képzett és elkötelezett hitoktató. Mit mondjak? Maradnék annyiban, hogy igen, erre nagyon nagy szükség lenne. Jól képzettre is. Elkötelezettre is. Kellene nagyszerű tanterv. Azzal, hogy a „szakma” gyökereiben újat készít: jelzi önmaga kritikáját. De közben elszállt két évtized, a húsz évjárat veszteségét ki, mikor és hogyan pótolja?

Kezdjük felfedezni: nem a „hittanoktatás”, hanem a *hitre nevelés* volna szükséges. Az etika oktatása sem fogja pótolni az erkölcsi nevelést. A hittanoktatás is pedagógiai fel-

adat a javából, és a hitre nevelés is. De mindegyiket másként kell végezni. Más az eszköztára, más a módszertana mindkettőnek. A hittanoktatás: ismeretek átadása és számonkérése. A hitre nevelés: magatartásformák átadása, rögzítése és ellenőrzése.

A legmodernebbnek tekintett, „kompetencia alapú” oktatás három legfontosabb ismértve: *ismeretek átadása, érzelmi motiváció és cselekvési készség kialakítása*. Ehhez a három ponthoz három klasszikus tételt idéznék: 1. *biztos ismeret, melynél fogva igaznak tartom...*; 2. *egyszermind szívbeli bizodalom is...*; 3. *szív szerint készség és hajlandóvá tesz...* Nem tévedés: a Heidelbergi Káté 21., illetve 1. kérdését idéztem. A kompetenciai oktatás előfűtára volna?

Ami a konfirmációt illeti, az a klasszikus értelemben két pilléren nyugodott, azokat kötötte össze egy gyönyörű ív. Hat éven át a hétfőtől szombatig tartó minden reggeli könyörgés, a vasárnapi kétszeri istentisztelet, hat éven át a heti két hittanóra. Énekórán csak egyházi éneket tanultak. Ez az egyik pillér. A másik pillér a heti kátémagyarázatos istentisztelet volt – éveken, évtizedeken át. A kettőt a konfirmációi előkészítés íve kötötte össze: a Heidelbergi Káté 129 feleletének szó szerinti megtanulása. Az előzmények alapján a hatodikos diák úgy-ahogy sejtette az alapfogalmakat. De miután évente ismételte, 30–40 éves korában már maga is meg tudta fogalmazni, hogy miért református.

Először az ébredés „robbantotta fel” a második pillért: semmi szükség száraz tanprédikációra! Hamarosan elmaradt a vasárnap délutáni istentisztelet, majd leépült a délelőtti látogatása is. Aztán a megkereszteltek 2%-áig esett vissza a hittanoktatás, ami most a fenti 32–34%-on áll. Nemes egyszerűséggel: ma a konfirmáció „gyönyörű” íve pillérek nélkül áll a levegőben. Egy felrobbantott híd „íve” legfeljebb tízedmásodpercekig áll a levegőben. A statisztikák szerint a megkeresztelteknek kb. a fele konfirmál. Némelyek szerint az arányon úgy lehetne javítani, hogy szigorítjuk a keresztelés feltételeit. Az már kevesebbeknek jut eszébe, hogy a segítségnek más módja is lenne.

A kistelepüléseken, ahol még megmaradt – megmarad? – az iskola, ott mégiscsak „közösség” a konfirmandus csapat. Egy faluban laknak. Egy iskolába, egy osztályba járnak, tehát együtt konfirmálnak. Közepes vagy nagyobb városokban az egy-két tanéves konfirmációi előkészítő heti egy (két?) órás alkalmi közösség. Nem feltétlenül laknak egy faluban vagy egy településen. Nem járnak egy iskolába. Nem járnak egy osztályba. A lelkész kollégák döbbenet mondják el: az előkészítő végén előfordulhat, hogy egymás nevét sem tudják. (Esetleg a lelkész sem a gyerekekét?) Hogyan lesz ebből közösség? Gyülekezet? Egyház? A kérdést inkább nyitva hagyom.

Több nyugdíjba lépő idős szolgatársam mondta belső felszabadultsággal: a legjobb az lesz az egészben, hogy nem kell többet konfirmálnom! Ha egyszer majd nyugdíjba megyek – ha megérem –, mit vallok majd erről?

Lelkészképzés

Mind a közoktatás, mind a felsőoktatás jövőjét kutató szakemberek kissé riadtan fogalmazzák meg: amit ma az iskolarendszerben, az oktatási rendszerben tanítunk, arról fogalmunk sincs, hogy a növendékeink vajon használni tudják-e 30 év múlva; és arról sincs fogalmunk, hogy 30 év múlva mire lesz, mire lenne szükségük tanítványainknak, amit ma kellene megtanítanunk nekik.

Őszinte pillanatainkban ugyanez a kérdés fogalmazódik meg bennünk is? Hadd válaszoljak keserűen – magam sem gondolom egészen komolyan: a „normatíva” sajnos

kell. Csak azokat tudjuk felvenni, akik jelentkeznek. Tanítjuk (?) őket a hagyományos tárgyakra. Aztán... És ezt a mondatot sem fejezem be. Neveletlen leszek és „antiprotestáns”: az „egyetemes papság” nagyszerű gondolata semmit nem fog segíteni nekünk e kínzó kérdés megválaszolásában.

Néhány „rendszerhiba”

Csak villanásszerűen néhány. Még mereven(?) ragaszkodunk a parókiális rendszerhez. A híveink is. Az élet viszont rég túllépett rajta. A parókiális rendszer, népszerűbb nevén a gyülekezetközpontú szemlélet nem vezet el az egyház nagyobb egységének, teljességének a felismeréséhez és elfogadásához. Így a lakóhelyem megváltoztatása az alig létező egyháztudatomat is törli.

Helyénvaló-e, hogy az Ige „hirdetője” egzisztenciálisan függ az Ige „hallgatóitól”? Nyilvánvalóan nem helyes. Mi kellene a megváltoztatásához? Kik elleneznék ezt a leghevesebben?

Eltűnőfélben van az „egységesség” már minimálisnál is kevesebb maradéka. Maradt-e még kicsi egyházunkban valóságos és hatékony ellenőrzés? Ha hiányzik a belső motiváció (elvesztett, vagy sosem volt) a teológus diákokból, majd lelkészársainkból, ki tehet valamit, és mit tehet?

Azzal kezdtem rövid előadásomat, hogy az Anyaszentegyházon a pokol kapui sem vesznek diadalt. Krisztusnak volt, van és az idők végezetéig lesz ezen egyháza a földön, és azon a pokol kapui sem vesznek diadalt. A Föltámadott biztatásával zárom mondandómat: *Erőt kaptok, amikor eljön bozjátok a Szentlélek, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Júdeában és Samáriában, sőt egészen a föld végső határáig.* (ApCsel 1,8)

Márkus Mihály

(Pápai Református Teológiai Akadémia)

Szubjektív adalékok a 21. századi lelkészképzéshez

A *Coetus Theologorum* közössége előtt ezen az alkalmon nem fogok beszélni az anyagi gondokról, bár a visszamenőleges minisztériumi visszafizetés igen komoly gondot okoz számunkra a 2012/13-as tanévben. Nem fogok beszélni a református felsőoktatás struktúrájának terhéről, jóllehet az intézményfenntartás jelentős terhet ró minden egyházkerületre. Nem fogok beszélni a teológiai oktatás tantárgyfelosztásának gondjairól sem, a különböző sávok kreditarányairól, illetve az egységes lelkészképesítő vizsgarendszer képzésre való visszahatásáról. *Amiről szólok, az a lelkészképzés nevelői feladata.*

A tudományos megalapozottságú lelkészképzés számomra azt jelenti, hogy a tanár a tananyag döntő többségében maga tárja fel az összefüggéseket, vagy nagyban segít meg látni az összefüggéseket, és mindenképpen az ő kötelessége szintetizálni, integrálni, egyben láttatni annak a részfelismerésnek a helyét az egészben, amelyet az ő teológiai tantárgya jelent. Köteles segíteni a leendő lelképásztort abban, hogy kialakuljon teológiai látása. A különböző tantárgyak fragmentumként vagy párhuzamosan elhangzó ismeretforgácsainak összerakásából nem maradhat ki a tanári munka! Döbbenetes tapasztalatom, hogy a prédikációk készítésekor mennyire nehéz rávezetni hallgatóinkat arra: mi minden tartozik össze a már fejükben-szívükben lévő adatokból, tényekből, ismeretek-